

Załącznik
do uchwały Nr XLII/584/2022
Sejmiku Województwa Podlaskiego
z dnia 28 kwietnia 2022 roku

§ 1. Podstawę prawną opracowania „Planu ochrony Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi z planem zadań ochronnych Specjalnego Obszaru Ochrony Siedlisk „Ostoja Narwiańska” (PLH 200024) oraz Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków „Przełomowa Dolina Narwi” (PLB 200008) – zwanego dalej planem ochrony – stanowi art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (Dz. U. z 2021 r. poz. 1098 z późn. zm.).

§ 2. Tryb sporządzenia planu ochrony oraz jego zakres merytoryczny dostosowane są do wymagań Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 roku w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody (Dz. U. Nr 94, poz. 794).

§ 3. Podstawą prawną działania Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi, zwanego dalej „Parkiem”, jest:

- 1) Rozporządzenie Nr 4/94 Wojewody Łomżyńskiego z dnia 10 grudnia 1994 r. w sprawie utworzenia Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi (Dz. Urz. Woj. Łomż. Nr 11, poz. 99),
- 2) Uchwała Nr XXIII/200/16 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 21 marca 2016 roku w sprawie Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2016 r. poz. 1501 z późn. zm.).

§ 4.1. Przedmiotem planu ochrony jest obszar o powierzchni 7 368,22 ha, położony na terenie gmin: Łomża – 4 102,45 ha, Piątnica – 2 888,40 ha, Wizna – 353,81 ha oraz miasta Łomża – 23,56 ha.

2. Plan ochrony ustala również zadania ochronne dla obszarów NATURA 2000: Specjalnego Obszaru Ochrony Siedlisk „Ostoja Narwiańska” (PLH 200024) oraz Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków „Przełomowa Dolina Narwi” (PLB 200008), których obszar i granice w zasadniczej części pokrywają się z obszarem i granicami Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi.

§ 6. Generalnym celem planu ochrony jest realizacja szczególnych celów ochrony Parku zawartych w Uchwale Nr XXIII/200/16 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 21 marca 2016 roku w sprawie Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi i są to:

- 1) cele ochrony wartości przyrodniczych:
  - a) zachowanie swobodnie meandrującej nizinnej rzeki Narew oraz jej nieregularnego koryta i doliny z dużą ilością starorzeczy, które wraz z dopływami i rowami tworzy skomplikowaną sieć wodną;
  - b) zachowanie chronionych i rzadkich gatunków zwierząt i roślin związanych z siedliskami charakterystycznymi dla Parku;
- 2) cele ochrony wartości historycznych i kulturowych:
  - a) ochrona tożsamości kulturowej obszaru;
  - b) ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego;
  - c) odtwarzanie i ożywianie lokalnych tradycji;
- 3) cele ochrony wartości krajobrazowych:

- a) zachowanie i ochrona zespołów krajobrazu otwartego, stanowiącego walor wizualny współistnienia gospodarki człowieka z naturalnymi elementami środowiska;
- b) ochrona wyróżniających się w środowisku wizualnych form geomorfologicznych;
- c) przywracanie obszarom o krajobrazie niekorzystnie przekształconym ich potencjalnych walorów krajobrazowych i przyrodniczych;
- d) zachowanie i tworzenie mozaiki krajobrazów.
obszar i granice w zasadniczej części pokrywają się z obszarem i granicami

§ 7. Z uwagi na położenie Parku w granicach obszarów NATURA 2000: Specjalnego Obszaru Ochrony Siedlisk „Ostoja Narwiańska” (PLH 200024) oraz Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków „Przełomowa Dolina Narwi” (PLB 200008) – celem planu ochrony jest również zapewnienie właściwej ochrony gatunkom i siedliskom przyrodniczym, dla ochrony których te obszary zostały powołane.

§ 46. 1. Rozmieszczenie, charakterystykę, zagrożenia, parametr/wskaźnik stanu ochrony, cele ochrony, zadania ochronne oraz zasady monitoringu dla pozostałych siedlisk „naturowych” wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Rady 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory występujących na obszarze Parku przedstawia poniższa tabela nr 18:

Tabela nr 18

Siedliska „naturowe” wymienione w Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej UE na terenie Specjalnego Obszaru Ochrony Siedlisk „Ostoja Narwiańska”

Kod oraz adres na rys. planu	Nazwa siedliska	Charakterystyka siedliska	Zagrożenia	Parametryczna ocena stanu ochrony	Cel ochrony	Zasięgi ochronne	Monitoring
3150	Starorzecze i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiornikami z Nymphaeion, Potamogeton	Opis w tabeli 17	<p>1. przyspieszone procesy przemian prowadzące do zarastania, zamulania, wypłykania i zanikania starorzeczy, w wyniku przyspieszonego odpływu wody, ogólnego niskiego stanu wody w gruncie (stępowanie krajobrazu) oraz przemian ogólnorodowiskowych;</p> <p>2. duża wrażliwość na eutrofizację i seymontację oraz na zmiany stępników wodnych w dolinie (za-kwitły glonów – m. in. Oddziaływanie Zbiornika Sieniawskiego i wylewanie gojowicy) i przyspieszony odpływ wody poprzez rowy funkcjonujące w dolinie. Szczególne negatywne znaczenie ma szarucha odpływ w wody z burzówkami i faunistycznie zbiorników Niemiecz i Czyste. Znaczenie przyspiesza to zarastanie i zamulanie tych zbiorników;</p> <p>3. silny wpływ działalności człowieka na Narwiec, przejawiający się budową przejazdów, mostków, brodów, spływu z pol uprawnych i zabudowań gospodarskich pobliskich wsi. Ze względu na znaczną długość akwenu i jego orzeźnianie czynnik te wywierają różny wpływ na poszczególne jego części.</p>	<p>Powierzchnia siedliska</p>	<p>Utrzymanie siedliska w obszarze na powierzchni co najmniej 34 ha, z uwzględnieniem naturalnych procesów</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Starorzecze Narwiec – pow. około 1,5 ha 2) Starorzecze Niemiecz – pow. około 1,5 ha 3) Starorzecze Czyste – pow. około 0,5 ha 4) Starorzecze Kocioł – pow. około 0,25 ha 5) Starorzecze Niewodowo – pow. około 1,5 ha 6) Starorzecze Włocza – pow. około 4,5 ha 7) Starorzecze Pniowo – pow. około 1,2 ha 8) Starorzecze Kaska Lopian – pow. około 6,6 ha 9) Starorzecze Nowe – pow. około 3 ha <p>Zachowanie parametru specyficzna struktura i funkcje w stanie niezadawalającym U1 na co najmniej 70% powierzchni siedliska w obszarze</p> <p>Speyfikacja struktura i funkcje</p> <p>Ogólny cel ochrony</p>	<p>1. opracowanie szczegółowego programu zarządzania dla każdego starorzecza oddębne, 2. ograniczenie możliwości zmiany użytków zielonych na gruncy ornw w strefie zalewowej doliny Narwi, 3. utrzymanie naturalnych stosunków wodnych w dolinie, 4. ograniczenie odpływu wody ze zbiorników nie podporządkowanych z rzeką - konieczne jest zachowanie odpływu wiosennych wód z tych zbiorników, 5. wprowadzenie zakazu wylęwania gojowicy na terenie doliny Narwi - zagrożona tego typu praktykami jest Narwiec, 6. dążenie do wykupu starorzeczy z tej strefy ochronnej i uznania ich za użytki ekologiczne, 7. do czasu uznania starorzeczy za użytki ekologiczne wskazany jest objęcie ich - wraz ze strefami ochronnymi - programem rolno-środowiskowym.</p>	Monitoring
6120	Cieplolubne strądlądowe murawy napiaskowe Kodierion Kluczac	<p>Na obszarze Parku - w dolinie Narwi i na przyległych do niej strefach krajobrazowych wysoczyzn - występują ubogie i średnio bycze pnieki i zwinny stanowiąc siedlisko dla roślinności przystosowanej do rozwoju na takim podłożu. Obecnie są to bardzo nabe powierzchnie</p> <p>Murawy szczotlichowe - ubogie w gatunki i luźne zborowiska z panującą szczotliczą siewą, która jako gatunek pionierski rozpoczyna zarastanie piasków. Zespół ten występuje w miejscach gdzie zniszczona została poprzednia roślinność. Są to tereny zarosnięte, wzdłuż których pozyskiwano piasek, pobocza piaskowatych dróg prowadzących przez wydłyny w dolinie Narwi</p> <p>Zbiornikowo porostowe - powierzchnia gleby zasiedlona jest głównie przez porosty rożny i kołczasty i kilka gatunków chrobotków np. chrobotek lagodny. Zespół ten występuje w najlepszej postaci w Krzewie</p> <p>(U1-2), gdzie dla jego ochrony powołano użytk ekologiczny (Piaskowa Góra - Krzewo). Przed 20 laty zborowiska takie zajmowały też znaczne powierzchnie na wschod od wsi. Po ich zalaniu pozostały resztki na niewielkich powierzchniach, głównie na obrzeżach sosinny i bardziej</p>	<p>1. Pozyskiwanie piasku, wydeptywanie oraz śmieć na obszarze użytki ekologicznego Piaskowa Góra - Krzewo</p> <p>2. Zmiany gospodarowania w dolinie Narwi. Obserwowane są dwa skrajne zjawiska - zarzucenie gospodarowania lub jego intensyfikacja przejawiająca się wzrostem obsady bydła i nawożeniem. W konsekwencji tego w wielu miejscach pojawiają się nieporządane zakrzaczenia, w innych natomiast niszczone są cenne przyrodniczo zborowiska roślinne</p>	<p>Powierzchnia siedliska</p> <p>Ciastki charakterystyczne</p>	<p>Utrzymanie siedliska w obszarze na powierzchni co najmniej 5,1 ha, z uwzględnieniem naturalnych procesów,</p> <p>Występują co najmniej 3 gatunki roślin naczyniowych spośród wymienionych gatunków charakterystycznych</p> <p>Strzypica siana (<i>Roegneria glauca</i>), szczotlicha siewa (<i>Corynephorus canescens</i>), rozchodnik szesciorzędowy (<i>Sedum octangulare</i>), kostrzewa piaskowa (<i>Festuca psammophila</i>), goździk karuzek (<i>Dianthus carthusianorum</i>) - U1</p> <p>Utrzymanie oceny wskaznika U1 na powierzchni co najmniej 75% powierzchni siedliska w obszarze</p>	<p>1. Zabrozczenie przed pozyskiwaniem piasku, wydeptywaniami, zaśmiecaniem objętego ochroną teren użytki ekologicznego</p> <p>2. Wdrażanie programu rolno-środowiskowego</p>	<p>Monitoring terenowy w ramach tego typu siedliska powinien polegać na regularze terenowym przeprowadzonym co 5 lat w poszczególnych placach. Ocenie należy poddać dynamikę poszczególnych płatów, zwiadcza jego skład gatunkowy ze szczególnym uwzględnieniem pojawiających się siewek drzew i krzewów oraz stanowiącym cennych gatunków roślin naczyniowych</p> <p>Dokumentacja powinna być prowadzona przez wykonanie zdjęć fotosyntetycznych i dokumentacji fotograficznej. Należy także ocenić ilość odłożonej materii organicznej</p> <p>Obserwacje takie powinny dostarczyć szczegółowych informacji o przemianach (dynamice) siedliska oraz ewentualnej potrzebie ochrony czynnej</p> <p>przy packu podjęta zabiegów ochrony czynnej należałoby prowadzić rejestrację procesu i jego skutków oraz porównać wyniki z pozostałymi powierzchniami</p>

	<p>siwych zboczach o ekspozycji południowej</p> <p>Zbiorowisko z goździkiem kropkowanym i zawęgnięciem popielitym - występuje na średnio żyznych glebach piaszczystych w dolinie Narwi w obrębie okresowo suchych, elastasy wnych pastwisk. Brak jest tu formy typowej z koczującą owcą. Głównymi gatunkami budującymi zbiorowisko są koczująca czerwona, mietlica popielita, mączniczka, popielita, jaszczowiec kosmaczek z bardzo zmiennym udziałem goździka kropkowanego i zawęgniętu.</p> <p>Murawa z fragankiem piaskowym - zespół ten wyróżnia się dość licznym udziałem trąganki piaskowego. Tworzy raczej luźne murawy na luźnych piaskach, zalegających na stoku wysoceżyznym o południowej wystawie w miejscowości Krzewo (uzyszek ekologiczny Góra Piaskowa - Krzewo - U1-2). Sgładuje tam z powierzciami zajmowanymi przez porosty, szczególnie siew, goździk piaskowy, lyszowiec baldactogronowy i inne. Uboższy florystycznie wariant tego zespołu występuje w dolinie na wysokości Niewodowa, przy wydzie obudzonej sosną (UP-2)</p>	<p>obrzebie co najmniej 20% powierzciami siedliska w obszarze.</p> <p>Rodzime gatunki ekspansywne roślin zielnych</p> <p>Gatunki obce inwazyjne</p> <p>Struktura przestrzenna płatów siedliska</p> <p>Ogólny cel ochrony</p>	<p>Brak lub ewentualnie jeden gatunek (np. <i>Colymboides epigeios</i>) występujący pojedynczo (IV)</p> <p>Utrzymanie oceny wskaźnika FV na powierzciami co najmniej 60% siedliska w obszarze</p> <p>Gatunki inwazyjne występują pojedynczo i nie zajmują więcej niż 5% powierzciami (do 2 gatunków)- U1</p> <p>Utrzymanie oceny wskaźnika U1 na powierzciami co najmniej 40% powierzciami siedliska w obszarze</p> <p>Platy muraw ze związku <i>Koelerion glaucus</i> tworzą mniejszociową mozaikę ze zbiorowiskami łąkowymi ze związku <i>Arrhenatheron elatioris</i> lub inicjalnymi stadiami lasu (U2)</p> <p>Platy muraw ze związku <i>Koelerion glaucus</i> tworzą mniejszociową mozaikę ze zbiorowiskami łąkowymi ze związku <i>Arrhenatheron elatioris</i>. Mozaikowość siedlisk przyrodniczych występujących w dolinie Narwi jest cechą charakterystyczną dla tego obszaru. W związku z powyższym nie ma możliwości ingerencji w ten czynnik naturalny, a co za tym idzie popiawy wskaźnika</p> <p>Utrzymanie oceny wskaźnika U2</p> <p>Utrzymanie siedliska w obszarze na powierzciami co najmniej 30% w stanie ochrony U1 (niezadawalający).</p>	<p>Dla podtypu 91E0 - 3: ze względu na wyjątkową wrażliwość łągow na zmiany warunków hydrologicznych, monitoring tego ekosystemu trzeba zaplanować tak, by mogli on dawać sygnały ostrzegawcze o zakłócających zmianach już w ich wczesnej fazie. Przedmiotem monitoringu stanu łągów jestonowo-olazowych mogą być:</p> <ul style="list-style-type: none"> • warunki wodne, mierzone np. poziomem oraz dynamiką poziomu i przepływow wody gruntowej ujętej w sieci piezometrów (wymaga wieloletnich obserwacji w ciągu roku), a także przepływami związanego z łągiem cieku, • czas trwania i zasięgu zalęwu powierzchniowego, rejestrowany kartograficznie.
<p>91E0</p> <p>Łępy wierzbowe, topolowe, olzowe i jesionowe</p> <p>(<i>Salicetum albae</i>, <i>Fragilis</i>, <i>Populetum albae</i>, <i>Alnus</i>, <i>glauca</i> - <i>incana</i>), okry źródłiskowe</p>	<p>Dla podtypu 91E0 - 3: siec olazujących rowow oraz pogłębona i wyprostowana rzeka Cuda u ujścia Narwi</p> <p>W czasie wiosennych i jesiennych rozlewisk nie ma to negatywnego znaczenia, jednakże przyspieszenie sphywu wody wraz z wycofywaniem się rozlewisk jest przyczyną zbyt długiego przesuszania podłoża podczas lata.</p> <p>Dla podtypu 91E0 - 4: presja na przeznaczenie tych siedlisk pod uprawy ogrodnicze oraz pod zabudowę z wczesniejszym nasypywaniem ogromnej ilości materiału obcego pochodzenia oddziaływani Narwi. Jest to uzasadnione tym bardziej, że łągi sgładują tu z olsami.</p>	<p>Utrzymanie siedliska w obszarze na powierzciami co najmniej 182 ha (wraz z olsem źródłiskowym), z uwzględnieniem naturalnych procesów</p> <p>Zachowanie parametru specyficzna struktura i funkcje w stanie U1 na co najmniej 10% powierzciami siedliska</p>	<p>Dla podtypu 91E0 - 3: w celu utrzymania dostatecznej wilgotności należy bezwzględnie zablokować odpływ wody z rowów na północnej granicy rezerwatu. Wskazany jest powiększenie rezerwatu o sąsiednie oddziały (111, 112, 115, 118, 121 i 122) oraz zablokować rowy odprowadzające z nich wodę</p> <p>Dla podtypu 91E0 - 4: wskazanym jest uznanie tych lasów za użytku ekologicznego i wyplacanie rolnikom rekompensat z tytułu ograniczonego ich użytkowania lub wyłączenie przez SARB Państwa.</p>	

91E0	Łęgowe lasy dębowo-wiązowoc-jesionowe <i>Fragaria-Ulmicum</i>	Utrzymywanie na terenie rezerwanu ścisłego „Wielki Dział” (RI-2) Porasza niewielkie ilościowo obszary czarnych ziem, możliwe powstających w miejscu dawnych zbiorników wodnych, przypuszczalnie starorzeczy. Podlega jest też pod wpływem powierzchniowych, najbliższych na terenie rezerwanu, zalewów. Do roku 1997 w drzewostanie dominował jesion, dąb i olsza z domieszką wiąz. Przy słabym odnowieniu	Nie występują.	Obszarowane w ostatnich latach obumieranie jesionu jest skutkiem panującej w Polsce choroby. Szacuje się, że śmiertelność dotknęła ponad połowę stanu ilościowego tego gatunku na terenie rezerwanu. Przepuszczalne liczba ta jeszcze wzrosła. Obecnie ok. 40% jesionów to powalone martwe pnie i ok. 20% to stojące martwe pnie. Zyskują na tym lične gatunki, dla których martwe bądź obumierające drewno jest podstwowym źródłem pokarmu. Do takich fitosporofagów należą „naturaowe” chrząszcze np. pomruk Szendlera, żmłotek cynobrowy, śloniek rogacz, których larwy żywią się martwym bądź obumierającym drewnem, między innymi jesionowymi. Dotychczas gatunki te nie były obserwowane na terenie rezerwanu. Pozostawienie nie okoronanych pni to bezwzględna konieczność dla ich występowania. Martwe drewno znacznie wzbogaca las siedliskowe i gatunkowo, zatrzymuje duże ilości wilgoci i przywraca naturalne warunki. Stojące martwe pnie dostarczają dziupli. Dlatego należy opły masywne parczę na tą znaczną śmiertelność jesionu jako zapas, które w niedalekiej przyszłości przyczyni się do wzbogacenia gatunkowego rezerwanu. Podtyp 91E0-4 – olsy żródliskowe - usytuowane poniżej rezerwanu „Kalinowe” - wokół kilku źródlisk, przytwa lasy, które stanowią naturalny ciąg zbiorowisk z boczna masywnej Wyżoczyzny Kolneńskiej Stanowią one naturalne połączenie siedlisk grądowych rezerwanu z dolinami i nadwodnymi siedliskami doliny Narwi Wyrazem tego są masowe, sezonowe wędrowki płazów (związane z rozrudem) z rezerwanu do Narwi. Obecnie są one znacznie zdeławistowane pracami związanymi z budową wodociągu. Florystycznie nawiązują one do łęgów olszowych, miejscami podzespołu żródliskowego <i>Fragaria-Alnetum cardaminetosum amure 91E0-4</i> . Drugi cenny fragment żródliskowych łęgów olszowych usytuowany jest poniżej plehami i kosiółka w Działowcu - obecnie zasiedlone przez bobry. Są to niezwykłe już rzadko występujące siedliska, które do zniszczenia przez żrbę. Lasy tego typu są najbardziej typowymi naturalnymi środowiskiem występowania trzaski grzebieniastej poza okolicami rozrodu	Utrzymywanie siedliska w obszarze na powierzchni co najmniej 1,8 ha, z uwzględnieniem naturalnych procesów	Zachowanie parametru specyficzna struktura i funkcje w stanie U1 na co najmniej 70% powierzchni siedliska	Specyficzna struktura i funkcje	Nie są wymagane	<p>Ze względu na wyjątkowa wrażliwość łęgów na zmiany warunków hydrologicznych, monitoring tego ekosystemu trzeba zaplanować tak, by mógł on dawać sygnały ostrzegawcze o zachodzących zmianach już w ich wczesnej fazie. Przedmiotem monitoringu stanu łęgów jesionowo-olszowych mogą być:</p> <ul style="list-style-type: none"> • warunki wodne, mierzone np. poziomem oraz dynamiką poziomu i przepływów wody gruntowej ujętej w sieci piezometrów (wymaga wielokrotnych obserwacji w ciągu roku), • wydajność źródeł, związanych przestrzennie i funkcjonalnie z olszynami (ze względu na zmienność sezonową, wymaga to jednak wielokrotnych obserwacji w ciągu roku), • różnorodność florystczną, mierzoną zachowaniem się występujących w płacie, typowych dla tego ekosystemu gatunków roślin naczyniowych. <p>Dla podtypu 91E0-4: Monitoring stanu olszyn żródliskowych musi być ściśle powiązany z monitoringiem innych źródlisk. Przedmiotem monitoringu stanu olszyn żródliskowych mogą być:</p> <ul style="list-style-type: none"> • warunki wodne olszyn, mierzone np. poziomem oraz dynamiką poziomu i przepływów wody gruntowej ujętej w sieci piezometrów (wymaga wielokrotnych obserwacji w ciągu roku), • wydajność źródeł, związanych przestrzennie i funkcjonalnie z olszynami (ze względu na zmienność sezonową, wymaga to jednak wielokrotnych obserwacji w ciągu roku), • różnorodność florystczną, mierzoną zachowaniem się występujących w płacie, typowych dla tego ekosystemu gatunków roślin naczyniowych. <p>Dla podtypu 91E0-4: Monitoring stanu olszyn żródliskowych musi być ściśle powiązany z monitoringiem innych źródlisk. Przedmiotem monitoringu stanu olszyn żródliskowych mogą być:</p> <ul style="list-style-type: none"> • warunki wodne olszyn, mierzone np. poziomem oraz dynamiką poziomu i przepływów wody gruntowej ujętej w sieci piezometrów (wymaga wielokrotnych obserwacji w ciągu roku), • wydajność źródeł, związanych przestrzennie i funkcjonalnie z olszynami (ze względu na zmienność sezonową, wymaga to jednak wielokrotnych obserwacji w ciągu roku), • różnorodność florystczną, mierzoną zachowaniem się występujących w płacie, typowych dla tego ekosystemu gatunków roślin naczyniowych.
	Ogólny cel ochrony	Utrzymywanie w stanie U1 na co najmniej 70% powierzchni siedliska w obszarze.	Utrzymanie siedliska w obszarze na powierzchni co najmniej 1,8 ha, z uwzględnieniem naturalnych procesów	Zachowanie parametru specyficzna struktura i funkcje w stanie U1 na co najmniej 70% powierzchni siedliska	Specyficzna struktura i funkcje	Nie są wymagane			
							<p>• przyczyny antropogenicznego przekształcenia związanych z łęgami cieków (nie powinny występować),</p> <p>• różnorodność florystczną, mierzona zachowaniem się występujących w płacie, typowych dla tego ekosystemu gatunków roślin naczyniowych,</p> <p>• różnorodność awifauny, mierzona rejestrowaną na ustalonej powierzchni liczbą gatunków ptaków oraz ich liczebnością;</p> <p>• struktura gatunkowa runa, badana na stajm i transektach, a uwzględniając zarówno grubość drzew, jak i klasy Krafta. Jej zmiany, np. wydziałanie się olszy i pojawienie się naloż gatunków grądowych, dość szybko zasygnalizują ewentualne przesłuszenie</p>		

		<p>olszy i panujące powszechne choroby jestoniu najlepsze perspektywy rozwoju ma wiąz - dąb bowiem nie wykształca młodych generacji</p>		<p>Ogólny cel ochrony</p>	<p>Utrzymanie w stanie UI na co najmniej 70% powierzchni siedliska w obszarze</p>	<p>wieloletnich obserwacji w ciągu roku), a także przypływami związanego z łęciem eteku. czas trwania i zasięg zaliewu powierzchniowego, rejestrowany kartograficznie.</p> <ul style="list-style-type: none"> • przejawy antropogenicznego przekształcenia związanych z łęciem eteków (nie powinny występować). • różnorodność florystyczną,auerzoną zachowaniem się występujących w płaszczyznach typowych dla tego ekosystemu gatunków roślin naczyniowych. • różnorodność awifaunary, mierzoną rejestrowaną na ustalonej powierzchni liczbą gatunków ptaków oraz ich liczebnością. • struktura gatunkowa runa, budnią z jej elementami fitosocjologicznymi na szarym transekcje. Zmiany w runie szybko zasignalizują zachodzące zmiany warunków siedliskowych; struktura populacji drzew, badaną na szarym transekcje, a uwzględniając zarówno grubość drzew, jak i klasy Krafta. Jej zmiany, np. wydzielanie się olszy i pojawienie się nalot gatunków gradowych, dość szybko zasignalizują ewentualne przesunięcie
<p>9170</p> <p>Grząd subkontynentalny (Tilia-Carpinetum)</p>		<p>Utrzymywane są w rezerwacie przyrody „Kalinowe” (RI-1). Wyroznione przed laty (Sokolowski 1985, Czerniński 1996) płaty dąbrowy świetliste; były możliwe do zachowania jedynie przy eliminacji masowo pojawiających się podrostów grabu leszczyny, osiki i brzozy. Obecna sukcesja zmierza w kierunku grądów Jednoczesnie siedlisko odpowiada grądom zboczowym i możliwym jest, że z biegiem czasu szata roślinna będzie coraz bogatsza w gatunki nawiązujące do grądów zboczowych</p>	<p>Nie występuje</p>	<p>Powierzchnia siedliska</p> <p>Charakterystyczna kombinacja florystyczna</p>	<p>Utrzymanie siedliska w obszarze na powierzchni co najmniej 87 ha, z uwzględnieniem naturalnych procesów.</p> <p>Utrzymanie typowej dla siedliska kombinacji florystycznej – FV</p> <p>W warstwie a dominuje lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>, a towarzyszą jej grab pospolity <i>Carpinus betulus</i> i dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> (sporadycznie brzoza brodawkowata <i>Betula pendula</i>), w warstwie b dodatkowo leszczyna pospolita <i>Corylus avellana</i> i bez czamy <i>Sambucus nigra</i>, a w warstwie c zalesydowanie gąbrowie: żółty <i>Galericobalon tiliaceum</i>. Oprócz którego są również obecne inne gatunki typowe dla grądów subkontynentalnych</p> <p>Utrzymanie oceny wskaźnika FV na powierzchni co najmniej 75% siedliska w obszarze</p>	<p>Aktualnie najlepszym rozwiązaniem byłoby pozostawienie przeważającej, części powierzchni rezerwatu naturalnej sukcesji, ponieważ południowa ekspozycja stosunkowo słomych stoków zapewniała relatywnie dobry dostęp światła do dna lasu</p> <p>W planie ochrony rezerwatu „Kalinowe” autorstwa prof. Andrzeja Czernińskiego wyznaczono niewielkie powierzchnie zarosli kasotermicznych (wcześniejszy du muraw), na których zalocono powstrzymanie nadmiernej zarastania. Miało to na celu zapewnienie korzystnych warunków świetlnych dla cenich florystyczne gatunków heliofilnych (świetłolubnych) i termofilnych (ciepłolubnych) runa. Brak zabiegów ochronnych tych powierzchni prowadzi do naturalnej sukcesji w kierunku grądów.</p>
<p>3270</p> <p>zalesowc muliste brzozy rzek</p>				<p>Martwe drewno</p> <p>Wiek drzewostanu</p> <p>Ogólny cel ochrony</p> <p>Powierzchnia siedliska</p>	<p>Drzewostan przed fazą naturalnego rozpadu: Poprawa oceny wskaźnika de UI na powierzchni co najmniej 30% siedliska w obszarze.</p> <p>Drzewa powyżej 100 lat <10% objętości, drzewa powyżej 50 lat > 50% objętości, drzewostan na powierzchni siedliska w wieku 70-100 lat</p> <p>Utrzymanie oceny wskaźnika UI na powierzchni co najmniej 70% siedliska w obszarze</p> <p>Utrzymanie siedliska w obszarze w stanie ochrony UI</p> <p>Utrzymanie siedliska w obszarze na powierzchni co najmniej 0,06 ha</p> <p>Siedlisko ma bardzo efermeryczny charakter uzależniony od stanu wód.</p>	<p>Monitoring należy ukierunkować na:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wielkość arealu płatów grądu (nie powinien się zmniejszyć), • średni wiek drzewostanów grądu (nie powinien zachowywać różnorodności biologicznej - mierzone zachowaniem się w etyce stemie wszystkich występujących w nim roślin, grzybów i zwierząt ujętych na polskiej lub regionalnej Czerwonej Liście. Szczególną uwagę warto zwrócić na grupy roślin naczyniowych: muszaków, grzybów wielkoowocnikowych, praków, chrzączczy i ślimaków, • zachowanie wewnętrznych mikrotopów i struktur, ich doby w przykładem jest np. stan zasobów rozkładającego się ścięgna. Zaobry ntesęgające co najmniej 10 martwych grubych drzew na hektar muszą być ocenione jako niezadawalające

				<p>Gatunki charakterystyczne</p>	<p>Na stanowisku występuje więcej niż 4 gatunki charakterystyczne dla siedliska. komosa czerwona (<i>Chenopodium rubrum</i>), szczep zwłasty (<i>Bidens cernua</i>), wierzp trójlistkowy (<i>Bidens tripartita</i>), rdzest szczawiolistny (<i>Polygonum lapathifolium</i>), jaskier jadowity (<i>Ranunculus sceleratus</i>), sit dwudzielny (<i>Juncus biflorus</i>), szarota błotna (<i>Gnaphalium uliginosum</i>) rdzest szczawiolistny (<i>Polygonum lapathifolium</i>), Cibora brzošana (<i>Cyperus fasciatus</i>), czepicha błotna (<i>Rorippa palustris</i>), FV</p> <p>Utrzymanie oceny wskaźnika FV na powierzchni co najmniej 75% siedliska w obszarze</p>		
6510	<p>Nizowe i górskie łąki świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatheron elatius</i>)</p>			<p>Gatunki dominujące</p>	<p>Na stanowisku dominują gatunki charakterystyczne dla siedliska (FV)</p> <p>Utrzymanie oceny wskaźnika FV na powierzchni co najmniej 75% siedliska w obszarze</p> <p>Plaży dobrze zachowane zajmują 50-70% powierzchni zajętej przez siedlisko na stanowisku (U1)</p> <p>Utrzymanie oceny wskaźnika U1 na powierzchni co najmniej 70% siedliska w obszarze</p> <p>Utrzymanie siedliska w obszarze co najmniej w stanie ochrony U1 (niezadawalający)</p>		
				<p>Powierzchnia siedliska</p> <p>Gatunki charakterystyczne</p> <p>Gatunki ekspansywne rodzin zleńnych</p> <p>Ekspansja krzewów i podostów drzew</p> <p>Ogólny cel ochrony</p>	<p>Utrzymanie siedliska w obszarze na powierzchni co najmniej 12 ha</p> <p>Utrzymanie kombinacji gatunków z udziałem więcej niż 4 gatunków charakterystycznych przynajmniej jednego z gatunków (<i>Galium mollugo</i>), wredlika łąkowa (<i>Poa pratensis</i>), kostrzewa czerwona (<i>Festuca rubra</i>), śwonek rozpięzły (<i>Campylopus paniceus</i>), szczaw rozpierzchły (<i>Rumex hypsilorum</i>), rajgras wyniosły (<i>Arrhenatherum elatius</i>) – FV</p> <p>Utrzymanie oceny wskaźnika FV na powierzchni co najmniej 75% siedliska w obszarze</p> <p>Brak gatunków silnie ekspansyjnych i łącznie pokrycie gatunków ekspansyjnych <20% (FV)</p> <p>Utrzymanie oceny wskaźnika FV na powierzchni co najmniej 75% siedliska w obszarze</p> <p>Łączne pokrycie na transektach <1% (FV) opisywane jako sumaryczne pokrycie krzewów i drzew na transektach</p> <p>Utrzymanie oceny wskaźnika FV na powierzchni co najmniej 75% siedliska w obszarze</p> <p>Utrzymanie siedliska w obszarze w stanie ochrony FV (właściwy) na powierzchni co najmniej 10 ha</p>		

2. Do rozstrzygnięcia w wyniku szczegółowych inwentaryzacji siedlisk pozostaje kwestia występowania siedliska zmiennowilgotnych łąk trzęślicowych (6410). W przypadku potwierdzenia występowania siedliska na terenie Obszaru konieczna byłaby również korekta formularza SFD oraz ustanowienie zadań ochronnych dla tego siedliska.

§ 47. Rozmieszczenie, charakterystykę, zagrożenia parametr/wskaźnik stanu ochrony, cele ochrony, zadania ochronne oraz zasady monitoringu dla gatunków „naturowych” wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej przedstawia poniższa tabela nr 19:

§ 48. Liczebność i rozmieszczenie ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej UE oraz zagrożenia, zabiegi ochronne, parametr stanu ochrony i cel ochrony na Obszarze Specjalnej Ochrony Ptaków Przełomowa Dolina Narwi przedstawia zamieszczona niżej tabela nr 20.

Rozmieszczenie, charakterystykę, zagrożenia oraz zadania ochronne dla gatunków „naturowych” z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej UE na terenie Specjalnego Obszaru Ochrony Siedlisk „Ostoja Narwiańska” Tabela nr 19

Adres na rys. planu	Kod Gatunek	Rozmieszczenie	Zagrożenia	Parametr / wskaźnik stanu ochrony	Cel ochrony	Zabiegi ochronne	Monitoring
S-1	1337 Bobr europejski (<i>Castor fiber</i>)	Na terenie SOOS bóbr zajmuje zwykle miejsca z wysokim brzegami, nadające się do kopania nor oraz potocznie zarodkami łozowymi, stanowiącymi bazę żerową tych zwierząt.	Czynnikami ograniczającym populację bobrów jest wyczerpująca się baza żerowa (zanik zakrzaczeń i zarzewien)	Populacja	SSAKI Utrzymanie populacji co najmniej 144 osobników gatunku w obszarze na poziomie FV.	1. Kontynuacja jest opracowanie strategii postępowania z populacją bobrów w Polsce W związku z rozszerzającą się strefą konfliktów na tle szkód wyrządzanych przez bobry wskazane jest podjęcie szerokiej akcji uświadamiającej społeczeństwo rolę i znaczenie tego gatunku w przyrodzie. Publikacje prasowe, audycje radiowe, programy telewizyjne powinny przedstawiać środowiskową rolę bobrów w zakresie zwiększania małej retencji i różnorodności biologicznej zasiedlanych środowisk. Jest to bardzo ważne zadanie ze względu na szereg się kłopotliwego i wandalizm polegający na niszczeniu tam bobrowych i podpalaniu żerem. 2. Jednocześnie należy propagować metody zapobiegania szkodom i zminiszenia ich doblowości. Do metod tych zaliczyć trzeba zabezpieczanie cennych drzew przed zgrzyżeniem przez bobry (siatki druciane i innymi materiałami). Waży przede wszystkim wodzowe i groble na stawach powinny być chronione za pomocą siatek metalowych i ogrodzeń. Oprócz tych środków doradczych niezbędne jest opracowanie strategii postępowania z krajową populacją bobrów. 3. Stosowanie zabiegów łagodzących konflikt bobra z gospodarką leśną. Rodinnosć brzegowa zbiorników i cieków wodnych powinna być chroniona. Pas ochronny winien mieć szerokość co najmniej 10 m 4. Budowa przejść (przepustów) pod drogami w miejscach, gdzie często bobry sąją się ofiarom wypadków drogowych 5. W przypadku stanowisk powodujących kolizje z gospodarką rolną należy planować wykup gruntów (użytków zielonych) w celu zagospodarowania tych części pod kątem potrzeb bobrów 6. Wykorzystanie założeń ochronnych zawartych w Ogólnokrajowym Planie Zarządzania dla bobra	Wskazany jest pełne rozpoznanie stanowisk bobrów na terenie SOOS, stanowisk zasiedlających przez SOOS, a położonych poza Olszarem, na ciekach stanowiących dopływ Narwi oraz stanowisk stanowiących teren elspanji bobrów z SOOS. Pozwoli to na określenie skali żywaska emigracji i jej wpływu na liczebność populacji w zlewni.
Narzew oraz jej starorzecza	1355 Wydra (<i>Lutra lutra</i>)	Jest to drapieżnik polujący na ryby, węglę polipolny w Narwi oraz starorzeczach i jej dopływach. Jej obecności sprzyja w nurze naturalny stan rzeki oraz istniejąca fauna ryb i płazów	1. Długotrwałe i ostre zimy mogą przyczynić się do znacznej redukcji liczebności populacji tego gatunku. Przeważają się wtedy wydry (w poszukiwaniu pokarmu) mogą być łatwiej likwidowane na stawach hodowlanych przez kłusowników i psy, a także przechodzą przez złą komunikację gniaz, pod kątem pojawów 2. Brak ryb w środkowych rzekach oraz likwidacja bagien są głównymi czynnikami ograniczającymi liczebność wydry w Polsce 3. Nielegalny połów ryb z użyciem sieci, które stanowią dla wydry realne niebezpieczeństwo uonęcia	Populacja	Utrzymanie populacji gatunku w obszarze. Szacowana wielkość populacji gatunku i jej zagęszczenia w obszarze w stosunku do populacji krajowej jest 52%.	1. Wydra jest gatunkiem dość pospolitym odgrywającym zapewne istotną rolę w funkcjonowaniu zespołów ryb i płazów Narwi. Czynnikiem sprzyjającym rozwojowi populacji wydry jest poprawa rybostanu w nurze oraz pośrednio rozwój populacji bobra. W ramach ochrony tego gatunku powinna być prowadzona kontrola i zwalczanie nielegalnych połowów ryb z użyciem sieci, które stanowią dla wydry realne niebezpieczeństwo uonęcia 2. Chroniąc bobra i jego terytoria, w szerokim zakresie, pośrednio tworzone są dogodne warunki dla wydr, ograniczające jednocześnie szkody wyrządzane przez tego drapieżnika na stawach hodowlanych. 3. W obrębie stawów hodowlanych należy zarybić wszystkie cieki i w szczególnych przypadkach oceaniać, a także rekompensować straty wynikające z obecności wydr 4. Ochrona obszarów bagiennych i cieków tylko częściowo zainicjowanych, jako miejsca zdobywania pożywienia w okresach suchych zim 5. Niestosowanie nawozów i pestycydów przy zbiornikach wodnych i ciekach. 6. Ograniczenie liczebności obcego gatunku, jakim jest torka amerykańska 7. Wykorzystanie założeń ochronnych zawartych w Ogólnokrajowym Planie Zarządzania dla Wydry.	Wskazany jest pełne rozpoznanie populacji na terenie SOOS. Nie jest to zadanie proste, ponieważ brak jest konkretnych metody określenia liczebności tego gatunku.
S-2 starorzecza	1318 Noczek bydlowski (<i>Alypius dasyneus</i>)	Gatunek ten jest związany z dużymi zbiornikami wody, zarówno stojącej jak i płynącej, nad którym poluje, chwytając ofiary zjad samą łąl.	1. Najważniejszymi i najbardziej narazonymi miejscami kluczowymi dla tego gatunku są kryjówki kolonii rodziców, tymczasem większość z nich nie została, jak dotąd, odnaleziona. Dlatego też największym zagrożeniem dla	Populacja	Utrzymanie populacji; zmniejszenie gatunku w obszarze na poziomie co najmniej 2 osobników	1. Kluczowym zadaniem jest ochrona wszystkich zlokalizowanych kryjówek kolonii rozrodzonych noczek bydlowski. Budynki; stanowiące takie kryjówki powinny być obejmowane ochroną prawną 2. Ulaskotawienie odpowiedniego nastawienia do chronionych kolonii ze strony właścicieli lub zarządców budynków. W przypadku każdej kolonii powinny być podejmowane indywidualne rozmowy (negocjacje) skłaniające właściciela do	1. W zlokalizowanych, trwałych zimowiskach noczek bydlowski konieczny jest stały (coroczny) monitoring liczebności zimujących nietoperzy. Powinno on być prowadzony dwa razy w roku. Oprócz powszechnie stosowanego terminu, w pierwszej połowie lutego niezbędna

S-1 S-2 S-3	1334 Nocak duży (<i>Myrica myrica</i>)	Zamieszkuje głównie w osiedlach ludzkich, latem kryje się na dachach strychach, wierzach koczowniczych i w innych budowlach. Żyje w promieniach, fortyfikacjach. Żeruje w dojrzałych lasach z ubogim podłożem, na świeżo skoszonych łąkach, murawach, w sadach gatunku w obszarze.	W okresie rozrodu (wiosna, lato) nocak bykwołosej jest ściśle związany z czatownikami, z uwagi na działanie kryjówki jego kolonii rozrzedzają (samic z młodymi) i koloni samców. Kryjówki takie zbliżone są do nielubianki, wylazły w budowlach – kosiolach, doniach mieszkalnych lub budynkach gospodarczych, zarówno starych, jak i nowych, budowanych przed 10-20 laty. W okresie budowy nietoperze wybierają zwykle schronienia między warstwami dachu (pod dachówkami lub pokryciami z blachy, papy, gontów, desek itp.) lub w przeszlachach między podwojnymi ścianami z cegły, pod blachą pokrywającą kominy, rzadko bezpośrednio na strychach. Żyje w starych fortyfikacjach, studniach i piwnicach. Na czas hibernacji nocak bykwołosej wybiera się do miejsc o wysokiej wilgotności powietrza, oraz temperaturach w zakresie 3 - 9°C, sporadycznie zimują w miejscach chłodniejszych, minimum do 0, 5°C. W warunkach Polski kryje się zwykle głęboko w szczelinach ścian i stropów.	Siedlisko	1. Używanie istniejących zimowisk w stanie umożliwiający wykorzystywanie ich przez nietoperze Weryfikacja występowania schronień letnich gatunku w obszarze	zachowania kolonii i ściślego przestrzegania zasad ochronnych. Wszelkie remonty w takich obiektach mogą być przeprowadzane wyłącznie jesienią i zimą, kiedy w kryjówce nie ma nietoperzy, szczególne prace zaś – uzgadniane ze specjalistami, tak aby umożliwić powrót nietoperzy w następnym roku. 3. Do konserwacji drewna mogą być używane wyłącznie środki metoksyce dla osaków – spośród substancji nieorganicznych np. Basalit, zaś spośród pozostałych dostępnych w Polsce Antox B, Innox U, Fobos M2, Dulux. 4. Na terenach potencjalnie zasiedlonych przez rozrodzone populacje nocaka bykwołosego – między innymi doliny dużych rzek (Narwi) - konieczne będą, zakrojone na szeroką skalę, działania edukacyjne skierowane do ludności, przedstawicieli administracji państwowej, samorządowej, księży, leśników i firm rozrodzycy, a także zmniejszają ryzyko ich przy podkopywaniu zamieszkania. 5. Należy również propagować adaptacje budynków umożliwiających zaskładanie kryjówek, do których nie wykorzystywanych przez nietoperze (np. instalowanie specjalnych otworów w dachach). 6. Podziemia stanowiące zimowiska nocaka bykwołosego powinny być zamknięte odpowiednimi kratami w celu ochrony tych obiektów przed niekontrolowaną penetracją ludzi. Ta sama metoda chronić będzie zimowiska innych gatunków nietoperzy hibernujących w podziemiach. Kraty muszą charakteryzować się odpowiednimi odstępami między elementami poziomymi (powyżej 15 cm) i pionowymi (powyżej 50 cm), aby umożliwić swobodny wlot i lot nietoperzy. 7. Ochrona wód powierzchniowych przed zanieczyszczeniami chemicznymi i organicznymi	Jest druga kontrola w listopadzie – grudnia Wynika to z faktu, że obserwowane liczebności nocaka bykwołosego mogą być kilkakrotnie większe na początku niż w środku okresu hibernacji. Pojedynczy kryjówka musi być skontrolowana w całości w ciągu jednego dnia, między wchodem a zachodem słońca. W trakcie kontroli liczy się i zapisuje wszystkie napotkane w kryjówce osobniki bez ściągania ich ze ścian czy wyciągania ze szczelin. Konieczne jest zmierzenie temperatury powietrza na zewnętrz, ponieważ może mieć ona znaczenie przy interpretacji wyników. Monitoring może być prowadzony wyłącznie przez osoby odpowiednio przeszkolone w zakresie rozpoznawania gatunków nietoperzy 2. Wskazany jest również coroczny monitoring liczebności samce we wszystkich znanych koloniach rozrodzycy. Powinien on być prowadzony raz w roku, w połowie czerwca (przed uzyskaniem przez młode zdolności lotu). Z uwagi na skłonność omawianego gatunku do ukrywania się w szczelinach, jedyną skuteczną metodą może być liczenie samce wylatujących po zmierzchu z kolonii.
S-1 S-2 S-3	1334 Nocak duży (<i>Myrica myrica</i>)	1. Nocak duży jest bardzo przywiązany do swoich kryjówek, jakimi są najczęściej duże i spokojne strychy budynków. Niestety, większe lub mniejsze remonty często powodują, że nietoperze opuszczają swoje schronienia. Najczęściej tego przyczynami są: • prowadzenie remontów w okresie maj - sierpień; • stosowanie toksycznych środków konserwacji drewna, • fitytowanie otworów wlotowych. 2. Duże letnie kolonie nocaka dużego mogą	Nie określa się Weryfikacja występowania gatunku w obszarze.	1. Używanie istniejących zimowisk w stanie umożliwiający wykorzystywanie ich przez nietoperze Weryfikacja występowania schronień letnich gatunku w obszarze	zachowania kolonii i ściślego przestrzegania zasad ochronnych. Wszelkie remonty w takich obiektach mogą być przeprowadzane wyłącznie jesienią i zimą, kiedy w kryjówce nie ma nietoperzy, szczególne prace zaś – uzgadniane ze specjalistami, tak aby umożliwić powrót nietoperzy w następnym roku. 3. Do konserwacji drewna mogą być używane wyłącznie środki metoksyce dla osaków – spośród substancji nieorganicznych np. Basalit, zaś spośród pozostałych dostępnych w Polsce Antox B, Innox U, Fobos M2, Dulux. 4. Na terenach potencjalnie zasiedlonych przez rozrodzone populacje nocaka bykwołosego – między innymi doliny dużych rzek (Narwi) - konieczne będą, zakrojone na szeroką skalę, działania edukacyjne skierowane do ludności, przedstawicieli administracji państwowej, samorządowej, księży, leśników i firm rozrodzycy, a także zmniejszają ryzyko ich przy podkopywaniu zamieszkania. 5. Należy również propagować adaptacje budynków umożliwiających zaskładanie kryjówek, do których nie wykorzystywanych przez nietoperze (np. instalowanie specjalnych otworów w dachach). 6. Podziemia stanowiące zimowiska nocaka bykwołosego powinny być zamknięte odpowiednimi kratami w celu ochrony tych obiektów przed niekontrolowaną penetracją ludzi. Ta sama metoda chronić będzie zimowiska innych gatunków nietoperzy hibernujących w podziemiach. Kraty muszą charakteryzować się odpowiednimi odstępami między elementami poziomymi (powyżej 15 cm) i pionowymi (powyżej 50 cm), aby umożliwić swobodny wlot i lot nietoperzy. 7. Ochrona wód powierzchniowych przed zanieczyszczeniami chemicznymi i organicznymi	Jest druga kontrola w listopadzie – grudnia Wynika to z faktu, że obserwowane liczebności nocaka bykwołosego mogą być kilkakrotnie większe na początku niż w środku okresu hibernacji. Pojedynczy kryjówka musi być skontrolowana w całości w ciągu jednego dnia, między wchodem a zachodem słońca. W trakcie kontroli liczy się i zapisuje wszystkie napotkane w kryjówce osobniki bez ściągania ich ze ścian czy wyciągania ze szczelin. Konieczne jest zmierzenie temperatury powietrza na zewnętrz, ponieważ może mieć ona znaczenie przy interpretacji wyników. Monitoring może być prowadzony wyłącznie przez osoby odpowiednio przeszkolone w zakresie rozpoznawania gatunków nietoperzy 2. Wskazany jest również coroczny monitoring liczebności samce we wszystkich znanych koloniach rozrodzycy. Powinien on być prowadzony raz w roku, w połowie czerwca (przed uzyskaniem przez młode zdolności lotu). Z uwagi na skłonność omawianego gatunku do ukrywania się w szczelinach, jedyną skuteczną metodą może być liczenie samce wylatujących po zmierzchu z kolonii.	
S-1 S-2 S-3	1334 Nocak duży (<i>Myrica myrica</i>)	1. Ograniczenie do minimum lub nawet zaniechanie w lasach stosowania chemicznych środków do zwalczania owadów. 2. Najważniejsze miejsca zimowania powinny być objęte ochroną prawną oraz odpowiednio zabezpieczone (kraty, ogrodzenia itp.). Penetracja ludzi powinna być w nich uniemożliwiona od października do kwietnia. Urządzone dla nich plany ochrony powinny określać rodzaj zamknięcia, termin ograniczenia penetracji ludzi, konieczność zwiększenia wilgotności powietrza w zimowisku. 3. W okresie maj - październik nie należy wykonywać żadnych prac remontowych na strychach zamieszlanych przez nietoperze, pozostawie wiosny, z których korzystają nietoperze 4. W miejscach, gdzie obecność nietoperzy powoduje sytuację konfliktową (np. niszczenie stryp), powinny być stosowane rozwiązania likwidujące konflikty, np. remonty drewnianych strypów, zabezpieczanie ich przed gromadzeniem się na	Populacja	1. Używanie istniejących zimowisk w stanie umożliwiający wykorzystywanie ich przez nietoperze Weryfikacja występowania schronień letnich gatunku w obszarze	zachowania kolonii i ściślego przestrzegania zasad ochronnych. Wszelkie remonty w takich obiektach mogą być przeprowadzane wyłącznie jesienią i zimą, kiedy w kryjówce nie ma nietoperzy, szczególne prace zaś – uzgadniane ze specjalistami, tak aby umożliwić powrót nietoperzy w następnym roku. 3. Do konserwacji drewna mogą być używane wyłącznie środki metoksyce dla osaków – spośród substancji nieorganicznych np. Basalit, zaś spośród pozostałych dostępnych w Polsce Antox B, Innox U, Fobos M2, Dulux. 4. Na terenach potencjalnie zasiedlonych przez rozrodzone populacje nocaka bykwołosego – między innymi doliny dużych rzek (Narwi) - konieczne będą, zakrojone na szeroką skalę, działania edukacyjne skierowane do ludności, przedstawicieli administracji państwowej, samorządowej, księży, leśników i firm rozrodzycy, a także zmniejszają ryzyko ich przy podkopywaniu zamieszkania. 5. Należy również propagować adaptacje budynków umożliwiających zaskładanie kryjówek, do których nie wykorzystywanych przez nietoperze (np. instalowanie specjalnych otworów w dachach). 6. Podziemia stanowiące zimowiska nocaka bykwołosego powinny być zamknięte odpowiednimi kratami w celu ochrony tych obiektów przed niekontrolowaną penetracją ludzi. Ta sama metoda chronić będzie zimowiska innych gatunków nietoperzy hibernujących w podziemiach. Kraty muszą charakteryzować się odpowiednimi odstępami między elementami poziomymi (powyżej 15 cm) i pionowymi (powyżej 50 cm), aby umożliwić swobodny wlot i lot nietoperzy. 7. Ochrona wód powierzchniowych przed zanieczyszczeniami chemicznymi i organicznymi	Jest druga kontrola w listopadzie – grudnia Wynika to z faktu, że obserwowane liczebności nocaka bykwołosego mogą być kilkakrotnie większe na początku niż w środku okresu hibernacji. Pojedynczy kryjówka musi być skontrolowana w całości w ciągu jednego dnia, między wchodem a zachodem słońca. W trakcie kontroli liczy się i zapisuje wszystkie napotkane w kryjówce osobniki bez ściągania ich ze ścian czy wyciągania ze szczelin. Konieczne jest zmierzenie temperatury powietrza na zewnętrz, ponieważ może mieć ona znaczenie przy interpretacji wyników. Monitoring może być prowadzony wyłącznie przez osoby odpowiednio przeszkolone w zakresie rozpoznawania gatunków nietoperzy 2. Wskazany jest również coroczny monitoring liczebności samce we wszystkich znanych koloniach rozrodzycy. Powinien on być prowadzony raz w roku, w połowie czerwca (przed uzyskaniem przez młode zdolności lotu). Z uwagi na skłonność omawianego gatunku do ukrywania się w szczelinach, jedyną skuteczną metodą może być liczenie samce wylatujących po zmierzchu z kolonii.	
S-1 S-2 S-3	1334 Nocak duży (<i>Myrica myrica</i>)	1. Ograniczenie do minimum lub nawet zaniechanie w lasach stosowania chemicznych środków do zwalczania owadów. 2. Najważniejsze miejsca zimowania powinny być objęte ochroną prawną oraz odpowiednio zabezpieczone (kraty, ogrodzenia itp.). Penetracja ludzi powinna być w nich uniemożliwiona od października do kwietnia. Urządzone dla nich plany ochrony powinny określać rodzaj zamknięcia, termin ograniczenia penetracji ludzi, konieczność zwiększenia wilgotności powietrza w zimowisku. 3. W okresie maj - październik nie należy wykonywać żadnych prac remontowych na strychach zamieszlanych przez nietoperze, pozostawie wiosny, z których korzystają nietoperze 4. W miejscach, gdzie obecność nietoperzy powoduje sytuację konfliktową (np. niszczenie strypów), powinny być stosowane rozwiązania likwidujące konflikty, np. remonty drewnianych strypów, zabezpieczanie ich przed gromadzeniem się na	Populacja	1. Używanie istniejących zimowisk w stanie umożliwiający wykorzystywanie ich przez nietoperze Weryfikacja występowania schronień letnich gatunku w obszarze	zachowania kolonii i ściślego przestrzegania zasad ochronnych. Wszelkie remonty w takich obiektach mogą być przeprowadzane wyłącznie jesienią i zimą, kiedy w kryjówce nie ma nietoperzy, szczególne prace zaś – uzgadniane ze specjalistami, tak aby umożliwić powrót nietoperzy w następnym roku. 3. Do konserwacji drewna mogą być używane wyłącznie środki metoksyce dla osaków – spośród substancji nieorganicznych np. Basalit, zaś spośród pozostałych dostępnych w Polsce Antox B, Innox U, Fobos M2, Dulux. 4. Na terenach potencjalnie zasiedlonych przez rozrodzone populacje nocaka bykwołosego – między innymi doliny dużych rzek (Narwi) - konieczne będą, zakrojone na szeroką skalę, działania edukacyjne skierowane do ludności, przedstawicieli administracji państwowej, samorządowej, księży, leśników i firm rozrodzycy, a także zmniejszają ryzyko ich przy podkopywaniu zamieszkania. 5. Należy również propagować adaptacje budynków umożliwiających zaskładanie kryjówek, do których nie wykorzystywanych przez nietoperze (np. instalowanie specjalnych otworów w dachach). 6. Podziemia stanowiące zimowiska nocaka bykwołosego powinny być zamknięte odpowiednimi kratami w celu ochrony tych obiektów przed niekontrolowaną penetracją ludzi. Ta sama metoda chronić będzie zimowiska innych gatunków nietoperzy hibernujących w podziemiach. Kraty muszą charakteryzować się odpowiednimi odstępami między elementami poziomymi (powyżej 15 cm) i pionowymi (powyżej 50 cm), aby umożliwić swobodny wlot i lot nietoperzy. 7. Ochrona wód powierzchniowych przed zanieczyszczeniami chemicznymi i organicznymi	Jest druga kontrola w listopadzie – grudnia Wynika to z faktu, że obserwowane liczebności nocaka bykwołosego mogą być kilkakrotnie większe na początku niż w środku okresu hibernacji. Pojedynczy kryjówka musi być skontrolowana w całości w ciągu jednego dnia, między wchodem a zachodem słońca. W trakcie kontroli liczy się i zapisuje wszystkie napotkane w kryjówce osobniki bez ściągania ich ze ścian czy wyciągania ze szczelin. Konieczne jest zmierzenie temperatury powietrza na zewnętrz, ponieważ może mieć ona znaczenie przy interpretacji wyników. Monitoring może być prowadzony wyłącznie przez osoby odpowiednio przeszkolone w zakresie rozpoznawania gatunków nietoperzy 2. Wskazany jest również coroczny monitoring liczebności samce we wszystkich znanych koloniach rozrodzycy. Powinien on być prowadzony raz w roku, w połowie czerwca (przed uzyskaniem przez młode zdolności lotu). Z uwagi na skłonność omawianego gatunku do ukrywania się w szczelinach, jedyną skuteczną metodą może być liczenie samce wylatujących po zmierzchu z kolonii.	

				<p>być źle widziane przez właścicieli budynków, w których się ukrywają. Produkują one duże ilości odchodów, które zabiegając na strople (zwłaszcza dębowym), mogą przyczynić się do jego gnicia, a przez to osłabienia. Z tego powodu kolonie mogą być usuwane przez właścicieli budynków, mogą także występować próby zabijania zwierząt. Letnie kryjówki znajdują się w podziemnych podlegających podobnym zagrożeniom, jak zimowiska.</p> <p>3. Bardzo dużym zagrożeniem może być gromadzących żmąć ponad 100 osobników, oraz penetrowanie ich przez osobników żmąć może doprowadzić do zbytniego wyzerpania się zasobów tłuszczu zgromadzonych na żmąć i śmierci zwierzęcia.</p> <p>4. Niezależnie (lub przekształcanie zimowisk) dotyczy zwłaszcza obiektów innych niż jaskinie, jak duże piwnice czy obiekty powojenne. Często ich zagospodarowanie związane jest ze zmianami mikroklimatu (np. związanym z częstą obecnością ludzi czy przebudową obiektu)</p> <p>5. Inne czynniki wydają się być mniej istotne lub są słabiej poznane. Z pewnością wpływ na liczebność norka dużego ma zmniejszenie srodowiska, wrogi nastawienie ludzi do nie-terozry, wprowadzanie monokultur drzew, w których różnorodność owadów (będących pokarmem norka dużego) jest bardzo niska.</p>		<p>nich odchodów, sprzątanie odchodów. Ponadto podczas remontów atrychów należy stosować nietoksyczne środki ochrony drewna</p> <p>5. Szeroka akcja informacyjna skierowana do gmin, proboszczów oraz innych właścicieli obiektów, w których kryją się kolonie rozrodzone norka dużego, aby działania ochronne zostały właściwie zrozumiane i powszechnie zaakceptowane</p> <p>Jej celem jest podkreślenie znaczenia rzadkich i zagrożonych gatunków nietoperzy dla dziedzictwa przyrodniczego oraz sprawienie, by lokalne społeczności poczuły się odpowiedzialne za „swoje” nietoperze i wypracowały sposoby zarządzania w celu ochrony danej kolonii.</p>			
<p>Rzeka Narw i starorzecza</p> <p>1098 Młynóg ukraiński (<i>Eudontomyzon mariae</i>)</p> <p>UP-4</p> <p>UP-5</p> <p>UP-6</p> <p>UP-7</p> <p>UP-8</p> <p>UP-9</p> <p>UP-10</p>	<p>Rzeka Narw i starorzecza</p>	<p>Znaczący wpływ na trwałość populacji wyszczególnionych gatunków ma:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zanieczyszczenie i eutrofizacja wód; • zmiany reżimu hydrologicznego rzeki, • obniżenie poziomu wód gruntowych, • zarastanie lub zasypanie row. oczek wodnych, rozlewisk oraz melioracje 	<p>Populacja</p> <p>Siedliśko</p>	<p>Utrzymanie populacji gatunku w obszarze. Szacowana wielkość populacji gatunku i jej zagęszczenia w obszarze w stosunku do populacji krajowej jest <math>52\%</math></p> <p>Utrzymanie siedliśka gatunku w obszarze w starożytności U1 na powierzchni co najmniej 34 ha</p>	<p>Właściwy stan ochrony i ichofauny zależy nie tylko od ilości wody, ale w znaczącej mierze od jej jakości. Obecnie jakość wód w dolinie nie jest najlepsza i wynika to nie tylko z rozwoju rolnictwa i zabudowy wokół Parku, ale również utrudnienia się wpływu zbiornika Siemianówka. Zbiornik wywiera wpływ zarówno na jakość wód w Parku jak również na jej ilość. Zwiększony poziom wód powoduje zniekształcenia naturalnych ekosystemów polegające na ich uproszczeniu i utrudnieniu Gmie szereg gatunków roślin, skorupiaków i bezkręgowców, którym nie odpowiada duże zasolenie i mała zawartość tlenu w wodzie. Bardzo mocno zmniejsza się przezczystość wody, co powoduje gromadzenie roślinności i wleń rybów zgrupowań organizmów</p> <p>W celu zachowania wyszczególnionych gatunków ichofauny w zasobach SOOS, powinno zostać podjętych szereg działań. Mając na względzie podstawowy cel ochrony oraz również potrzebę udostępniania wodnych ekosystemów dla uprawiania wędkarstwa, należy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wspomagać populację boletnia zarybiania, w zakresie wynikającym z ich aktualnego stanu oraz oceny oddziaływania na ich populacje potowców wędkarskich, • chronić miejscę rozrodu naturalnego i zimowania ryb, czego istotnym elementem jest poprawa stosunków wodnych na obszarze SOOS, w tym zachowanie połączeń śluzkich, okresowych bocznych ramion, starorzeczy i zanikających oczek wodnych, z głównym korytem rzeki; • przeprowadzeniu inwentaryzacji miejsc rozrodu i zimowania ichofauny, wprowadzenie okresowego zakazu (w miesiącach rozrodu i zimowania), uprawiania w tych miejscach turystyki oraz wędkowania 	<p>Monitoring gatunków n.b. powinien przede wszystkim dotyczyć monitoringu ich biotopu – a więc stanu czystości wód Narwi i jej starorzeczy</p>			
<p>1130 Boletn <i>Aspius aspius</i></p>	<p>Populacja</p>	<p>Utrzymanie populacji gatunku w obszarze. Szacowana wielkość populacji gatunku i jej zagęszczenia w obszarze w</p>	<p>RYBY</p>	<p>Utrzymanie populacji gatunku w obszarze. Szacowana wielkość populacji gatunku i jej zagęszczenia w obszarze w stosunku do populacji krajowej jest <math>52\%</math></p>					

				stosunku do populacji krajowej jest $\leq 2\%$					
		Siedlisko		Utrzymanie siedlisk gatunku w obszarze w stanie U1 na powierzchni co najmniej 34 ha					
		Populacja		Utrzymanie populacji gatunku w obszarze Szacowana wielkość populacji gatunku i jej zagęszczenia w obszarze w stosunku do populacji krajowej jest $\leq 2\%$					
		Siedlisko		Utrzymanie siedlisk gatunku w obszarze w stanie U1** na powierzchni co najmniej 24 ha					
		Populacja		Utrzymanie populacji gatunku w obszarze. Szacowana wielkość populacji gatunku i jej zagęszczenia w obszarze w stosunku do populacji krajowej jest $\leq 2\%$					
		Siedlisko		Utrzymanie siedlisk gatunku w obszarze w stanie U1 na powierzchni co najmniej 24 ha					
PLAZY I GADY									
S-2 U1-1 UP-4 UP-5 UP-6 UP-7 UP-8 UP-9 UP-10	1188 kumak mazyw <i>Bombina orientalis</i> (populacja p. r)	Oba gatunki plazów zamieszkują lokalne obszary terenu w strefie krzewiastej doliny oraz torfianki i starorzecza położone w samej dolinie rzecznej. Brak danych opisujących wielkość i rozmieszczenie populacji obu gatunków plazów na terenie Obszaru. Konieczne jest zatem wykonanie kompleksowej inwentury zasiedlenia, z uwzględnieniem identyfikacji zagrożeń oraz metod ich przeciwdziałania.		Populacja	Utrzymanie populacji gatunku w obszarze Szacowana wielkość populacji gatunku i jej zagęszczenia w obszarze w stosunku do populacji krajowej jest $\leq 2\%$				Utrzymanie populacji gatunku w obszarze Szacowana wielkość populacji gatunku i jej zagęszczenia w obszarze w stosunku do populacji krajowej jest $\leq 2\%$
	1166 traszka grzebieniasto <i>Triturus cristatus</i> (populacja p. r	Zanieczyszczenie i eutrofizacja wód, zmiany poziomu wodnego, zarastanie lub zastąpienie małych zbiorników wod stojących, rozlewisk i zarastanie siedlisk oraz zagrożenia komunikacyjne		Siedlisko	Utrzymanie siedlisk gatunku w obszarze Szacowana wielkość populacji gatunku i jej zagęszczenia w obszarze w stosunku do populacji krajowej jest $\leq 2\%$				Ochrona obu gatunków powinna obejmować przede wszystkim odcięcie miejsc (przejści) pod drogami (Piątka - Wżna i Sara Lomza n/Rzka - Pniewo) na szlakach wędrówek kumak nizinnego krauwłz skarpy - dolna Narwi i odwrotnie.
	1220 żółw błotny <i>Emys orbicularis</i>	Obszar w starorzeczu Narwicy (staregożółw) i starorzeczu Czyste (projektowany ujętek ekologiczny) oraz pasażerycym wymiastem w dolinie Narwi (gawępodobne miejsce łęgowe)	Zanieczyszczenie i eutrofizacja wód, zalesienie potencjalnych miejsc łęgowych	Populacja	Utrzymanie populacji gatunku w obszarze Szacowana wielkość populacji gatunku i jej zagęszczenia w obszarze w stosunku do populacji krajowej jest $\leq 2\%$				Konieczna jest lokalizacja miejsc łęgowych, a następnie objęcie ich ochroną poprzez niedopuszczanie do zmiany sposobu ich użytkowania lub w przypadku wystąpienia konfliktu interesu z właścicielem gruntów wykupienie ich na rzecz Skarbu Państwa lub organizacji pozarządowej specjalizującej się w ochronie bioróżnorodności (Odlaszenie paszyrzysko wyniesienia w dolinie Narwi położonego w bezpośrednim sąsiedztwie projektowanego użyciu ekologicznego UTP-2)
				Siedlisko	Utrzymanie siedlisk gatunku w obszarze w stanie U1 na powierzchni co najmniej 15 ha				Z uwagi na brak danych monitoringowych umożliwiających prześledzenie zmian liczebności tych gatunków, należy podjąć niezwłocznie działania w tym kierunku. Jest to zadanie trudne, ponieważ do tej pory nie została opracowana metoda przeprowadzania monitoringu traszki grzebieniastej w Polsce, pozwalającej na ocenę liczby dorosłych osobników biorzących udział w rozrodzie.
									Monitoring populacji żółwi jest trudny. Określenie zmian liczebności populacji wymaga dających bodak 10-letnich i dłuższych. Dla określenia stopnia zagrożenia najważniejszym jest ustalenie: <ul style="list-style-type: none"> • liczebności populacji, • śmiertelności osobników dorosłych wywołanej działalnością człowieka, • sukcesów rozrodczych. Określenie liczebności wymaga czasochłownych i trudnych wielokrotnych odłowów, żółwi z ich znakowaniem i wypuszczaniem w miejscu odłowienia W celu określenia śmiertelności osobników dorosłych wywołanej działalnością człowieka można przeprowadzić ankietę. Wykazanie, że na danym terenie wielokrotnie widziano martwe żółwie, może wskazywać na dużą liczebność populacji i du że jej zagrożenie wywołane działalnością człowieka W celu określenia sukcesów rozrodczych należy podjąć próby stwierdzenia, czy osobniki w

									populacji składają ją jaja. Możliwe jest odziedziczenie tropów zbroń na piaszczystych obszarach (np. polnych drogach) w okresie migracji w celu złożenia jaj. Należy zwrócić uwagę na obecność w populacjach osobników młodych (o długości karapasku poniżej 10 cm - dowód, że w ostatnich latach zżółwie rozmnożyły się). Zabezpieczanie i odłowienie osobników o długości karapasku poniżej 5 cm jest bardzo trudne.
BEZKREŃGOWCE									
U1-1 UP-4 UP-5 UP-6 UP-7 UP-8 UP-9 UP-10	4038 czterwózek fioletek <i>Lycorhiza helle</i>	Catnack występuje na terenach podmokłych, najczęściej są to wilgotne łąki w dolinach rzek (starorzecz) oraz tarłowiska mskie. Niektóre stawy występują w poszczególnych populacji są bardzo niewielkie i obejmują zakładowe kilkadziesiąt m ² . Wężyłazę występuje w gruntku w obszarze.	Zagrożeniem dla gatunku jest intensywne zagospodarowanie wilgotnych łąk, które eliminuje roślinę pokarmową, a także sukcesja trwałość krowisiasz, głównie zarost wierzbowych z dominacją wierzby szarej.	Populacja Siedlisko	Nie określa się. Weryfikacja występowania gatunku w obszarze.	1. Utrzymywanie siedlak łęgowych na odpowiednim etapie sukcesji umożliwiającej rozwój rośliny pokarmowej gysienic. Dlatego łąki, na których występuje czworokształt fioletek, powinny być koszone raz w roku, nie wcześniej niż w początku lipca. 2. Utrzymywanie odpowiedniego poziomu wód gruntowych, a zatem unikanie nadmiernego osuszenia terenu poprzez melioracje. 3. Gatunek drzewiowo nie wymaga odnory czynnej. Dla utrzymania jego obecnego stanu zasobów wyszarzy odpowiednie zabezpieczenie siedlak łęgowych.	1. Utrzymywanie siedlak łęgowych na odpowiednim etapie sukcesji umożliwiającej rozwój rośliny pokarmowej gysienic. Dlatego łąki, na których występuje czworokształt fioletek, powinny być koszone raz w roku, nie wcześniej niż w początku lipca. 2. Utrzymywanie odpowiedniego poziomu wód gruntowych, a zatem unikanie nadmiernego osuszenia terenu poprzez melioracje. 3. Gatunek drzewiowo nie wymaga odnory czynnej. Dla utrzymania jego obecnego stanu zasobów wyszarzy odpowiednie zabezpieczenie siedlak łęgowych.	Należy przeprowadzić dokładne badania nad biologią gatunku oraz mechanizmów dyspersji osobników/drobnych, co ma istotne znaczenie dla przewidywanej kolonizacji dotychczasowych siedlak.	
Narew	1012 skójka gruboskorpowa <i>Utrio crassus</i>	Małża pasyżująca na śluzkach ryb - występuje głównie w rzecze Narew	Głównymi czynnikami prowadzącymi do zaniku skójki gruboskorpowej są: • zmiany jakości siedlak spowodowane działalnością człowieka, takie jak zanieczyszczenia wód substancjami toksycznymi oraz ich przetransportowanie i eutrofizacja. Małż ten jest bardzo wrażliwy na zmiany chemizmu wody, zwłaszcza na zwiększenie zawartości jonów amonowych i azotu w wodzie, a także na jej zakwaszenie. • zanik siedlak związany z pracami hydroinżynierskimi, szczególnie z regulacją koryt rzecznych. Negatywny wpływ na populację tej skójki może mieć nieodpowiednie gospodarowanie rybactwem. Zanysianie gabionami, które nie mogą być żywicielami posiedlenni dla skójki gruboskorpowej, uniemożliwia jej poczynsawu przedzarczenie się w okresie rzutów. Dotyczy to przede wszystkim wprowadzania obcych gatunków ryb. Niektóre populacje mogą być również zagrożone przez dniepizmiaki, i to zarówno rodzime, takie jak wyłta, oraz inwazyjne, takie jak piżmak.	Populacja Siedlisko	Utrzymanie populacji gatunku w obszarze. Szacowana wielkość populacji gatunku i jej zagęszczenia w obszarze w stosunku do populacji krajowej jest $\leq 2\%$. Utrzymanie siedlak gatunku w obszarze w stanie U1 na powierzchni co najmniej 34 ha.	1. Dla odnory siedlak skójki gruboskorpowej ważne jest objęcie ochroną obszarową rzek lub ich odcinków z obszar zubożonymi populacjami. Konieczne jest wsparcie wszelkich działań prowadzących do poprawy jakości wód, szczególnie takich, które uniemożliwiają odprawianie zanieczyszczeń do wód. Dotyczy to zarówno budowania oczyszczalni ścieków, jak i prowadzenia właściwej gospodarki rolnej w zlewni. 2. Niezwykle istotne jest propagowanie wśród podmiotów odpowiedzialnych za roboty hydroinżynierskie, w tym konkretnie prace przeciwpowodziowe, takiego sposobu ich prowadzenia, który daje szansę przetrwania skójki. 3. Bardzo ważne wydaje się również uwadomienie osobom odpowiedzialnym za zarybienie, że wprowadzanie gatunków obcych w miejsce rodzimych narusza równowagę ekologiczną w rzecze, np. uniemożliwiają zankujące cyklu życiowego tak cennemu gatunkowi, jak skójka gruboskorpowa. W realizacji tych zagadnień pomocne będzie przygotowanie odpowiedniej materiałów, druków, artykułów, prowadzenie szkoleń i wykładów.	Na stanowiskach skójki gruboskorpowej wskazany jest założenie powiatowej monitoringu wody. Raz na 2 lata, w sezonie wegetacyjnym, pobieranie próby łobosowe w tych miejscach. Próby powinny być pobrane co najmniej dwukrotnie w sezonie. Należy rezerwować nie tylko liczbę, ale również wymiary osobników. Równoległe monitorowanie stan siedlak. W tym celu należy dokładać opisów: koryto rzeki czy dno zbiornika oraz jego otoczenie. Należy stać regularnej kontroli powinny być podlane wskazania poziomu wody (względnie na stałe zamontowanych wskaźników). Regularnie należy również badać własności fizykochemiczne wody. Równocześnie należy zbierać informacje dotyczące ryb, np. we współpracy z Polskim Związkiem Wędkarskim analizować stan zarybienia.		

Luźność i rozmieszczenie ptaków z Załącznika I Dyrektywy Prasiej UE oraz zagrożenia, zabiegi ochronne i cele ochrony na terenie OSOP Przelomowa Dolina Narwi

Gatunek	Rozmieszczenie	Siedliska	Zagrożenia	Zabiegi ochronne	Parametr stanu ochrony	Cel ochrony	Monitoring
PTAKI WYMIONE W ZAŁĄCZNIKU I DYREKTYWY RADY 79/409/EWG							
A122 Derbacz <i>Circus cyrcus</i>	Występuje na terenie całej strefy zalewowej doliny Narwi. Największe skupienia występują w części wschodniej (na wysokości Krzewa Starego, po lewostronnej stronie rzeki) i środkowej (między Stemiem, a Rybnem).	Zajmuje tereny otwarte - głównie wilgotne i podmokłe, elastycznie użytkowane łąki oraz turzycowiska. Najczęściej są to tereny położone w dolinach rzek, oraz bagna, torfowiska i podmokłe tereny wokół cieków wodnych, czasami są to pastwiska i łąki nie znajdujące się w sąsiedztwie wód.	1. Do najważniejszych zagrożeń dla lokalnej populacji derbacz należy przesuszenie doliny Narwi oraz zbyt wczesne rozpoczęcie koszenia łąk, a także koszenie łąk od zewnątrz do środka. 2. W mniejszym stopniu również naturalna sukcesja na obszarach łąk.	1. Nieopuszczenie do prac mogących spowodować dalsze przesuszenie doliny Narwi. 2. Bardzo skutecznym zabiegiem jest pronomiczne doplaty pakietów rolno-srodowiskowych dla rolników i przejście na system z opóźnionym terminem pierwszego pokosu oraz koszeniem od wewnątrz do zewnątrz łąki, co znacząco poprawi sukces łąkowy i przyspywalność pastwisk. 3. Powstrzymanie procesu sukcesji ekologicznej na łąkach.	Populacja Siedlisko	Zachowanie liczebności populacji na poziomie min. 62 terytorialnych samców Utrzymanie powierzchni dogodnych siedlisk łąkowych i zerowiskowych na powierzchni 1,5 ha przynajmniej na obecnym poziomie (U1), z uwzględnieniem naturalnych procesów.	Kontrola należy objąć cały obszar doliny zalewowej Narwi oraz tereny łąk i pastwisk poza nią. Należy wykonać dwie roczne kontrole z wykorzystaniem symulacji głosowej Pierwsza kontrola powinna odbyć się od 10 do 20 maja. Druga od 10 do 20 czerwca
A294 Wodniczka (P) <i>Acrocephalus paludicola</i>	Łąki stwierdzono we wschodniej i środkowej części doliny, 15 terytorialnych samców stwierdzono na łąkach na wysokości Krzewa Starego, po lewej stronie rzeki. Kolejnych 11 samców w środkowej części, na wysokości Drozdowa. Dodatkowo w trakcie majowej kontroli 3 samce spływały na łąkach na wschód od Okazyjny Pniowski, gdzie podczas kontroli (czwartej) nie stwierdzono ich ponownie	Zajmuje podmokłe obrzeżenia terenowe (poziom wody nie przekracza 5 cm) porośnięte szuwarami turzycowym, z udziałem wysokich traw, skrzypu i obfita warstwą mechów.	1. Zmiana stosunków wodnych w obrębie doliny (przesuszenie) 2. Zbyt wczesny termin rozpoczęcia koszenia łąk, Stanowiska wodniczki położone w okolicach Drozdowa już w połowie czerwca były wykoszone w około 50% 3. Sukcesja na obszarze łąk w dolinie Narwi.	1. Niedopuszczenie do prac mogących spowodować dalsze przesuszenie doliny Narwi 2. Przesunięcie terminu koszenia na stanowiskach wodniczki minimum do 15 lipca. Wodniczka jest gatunkiem kwalifikującym obszar do dopłat w ramach pakietu Ochrona zagrożonych gatunków 3. Ochrona siedlisk przyrodniczych na obszarach Natura 2000, należy zatem promować w/w pakiet, co zapewni regularne koszenie stanowisk wodniczki (przewidywalne sukcesji), a sam termin koszenia nie będzie zagrożał ptakom	Populacja Siedlisko	Zachowanie liczebności populacji na poziomie 6 - 10 odbywających się samców Utrzymanie powierzchni aktualnych i potencjalnych siedlisk gatunku na powierzchni 85 ha na poziomie (U2) z uwzględnieniem naturalnych procesów	Na wszystkich stanowiskach wodniczki (tabele z lat ubiegłych, nie zajętych w 2008 roku) należy przeprowadzić dwie kontrole wieczornonocne w celu wykrycia spływających samców tego gatunku. W trakcie kontroli należy stosować symulację głosową Terminy liczeń: 15-30 maj i 15-30 czerwiec
A056 Piaskonos <i>Anas chlopyota</i>	Stwierdzono z ich najbliższym sąsiedztwem	W okresie łąkowym związane z płytkim, zeutrofizowanymi jeziorami i stawami z szerokim pasem roślinności wodnej i brzegowej, w zalewowych dolinach dużych rzek w sąsiedztwie starorzeczy, rozlewisk i torfianek, na nie rozciętych krzewami i drzewami torfowiskach niskich i przejściowych z przetrzennianu otwartego luźna wody	1. Utrata siedlisk łąkowych w wyniku zmian reżimu hydrologicznego rzeki Narwi, zmniejszających częstość, wielkość i czas trwania zalewów w dolinach rzecznych 2. Utrata siedlisk w wyniku zmniejszania się powierzchni elastycznie użytkowanych łąk i pastwisk w dolinie Narwi 3. Utrata siedlisk w wyniku osuszenia torfowisk 4. Presja ze strony drapieżników, szczególnie niepokojący jest wzrost liczebności norka amerykańskiego. Choć wpływ tego czynnika nie został dotychczas w sposób wiarygodny określony, w najbliższym czasie może okazać się kluczowy dla funkcjonowania populacji. 5. Wzmożona turystyka (również kwalifikowana turystyka ekologiczna)	1. Wykluczenie przekształceń reżimu hydrologicznego rzeki Narwi. 2. Korekta konstrukcji gospodarczych wód na zbiornikach już istniejących, tak by w dolinie rzeki poniżej piętrzenia utrzymane zostały okresowe zalewy wiosenne 3. użytkowanie doliny rzecznej zgodnie z dotychczasową ewidencją gruntów 4. Utrzymanie wysokości poziomu wód gruntowych oraz zachowanie okruszo wypłukana wodą obniżenia i starorzeża 5. Ograniczenie pewnych form antropopresji (turystyka i rekreacja) na obszarach łąkowe oraz na obszarach przyzalewowe 6. Promowanie efektywnego rolnictwa, zwiastwa użytkownika łąk i pastwisk	Populacja Siedlisko	Zachowanie liczebności populacji na poziomie min 1 para łąkowa Utrzymanie siedlisk łąkowych na powierzchni 34 ha, utrzymanie siedlisk łąkowych i zerowiskowych na obecnym poziomie (U2), z uwzględnieniem naturalnych procesów	Coroczna ocena liczebności populacji łąkowej Ocena trendów liczebności populacji wędrującej

A055 Cyranka <i>Spartula querquedula</i>						Zachowanie liczebności populacji na poziomie min 20 par lęgowych.		Utrzymanie siedlisk lęgowych na powierzchni 34 ha, utrzymanie siedlisk lęgowych i zerowiskowych na obecnym poziomie (U1), z uwzględnieniem naturalnych procesów.	
A198 Rybitwa białoszyja <i>Chlidonias leucophaea</i>						Zachowanie liczebności populacji na poziomie 1 - 175 par lęgowych.		Utrzymanie siedliska na powierzchni 15 ha, utrzymanie siedlisk lęgowych i zerowiskowych na obecnym poziomie (U1), z uwzględnieniem naturalnych procesów i warunków hydrologicznych w danym roku	
A197 Rybitwa czarna (P) <i>Chlidonias niger</i>	Największa kolonia została założona na starorzeczu zwanym „Rzeką Lopian”, po lewobrzeżnej stronie rzek Narwi, na wysokości Krzewa Starego. Gnieździło się tam 35 par. Ptaki z tej kolonii miały wysoki sukces lęgowy i z większości gniazd wyliczali pisklęta. Druga kolonia rybitw czarnych (5 par) znajdowała się w obrębie dużej kolonii rybitw białoszyjnych, w okolicy starorzecza „Czyste”. W obrębie tej kolonii najprawdopodobniej wszystkie ptaki straciły pisklęta.	Gnieździ się w dolinie rzecznej na starorzeczach i zastojach wodnych z dużą ilością pływającej roślinności. Czynnikiem warunkującym występowanie tego gatunku poza powyższą roślinnością jest niewielkie falowanie wody oraz otwarta przestrzeń wokół kolonii. Zeruje ptaki penetrują również środowiska, ale głównie starorzecza i rzeki, a do połowy maja również rozlewiska.	1. Zmiana poziomu wody (zalewy) w trakcie sezonu, co w konsekwencji prowadzi do strat w wyniku presji drapieżników, które mają ułatwiony dostęp do kolonii lęgowej. 2. Dodatkowym zagrożeniem jest zbyt duża presja ludzi w okolicach starorzeczy (koloni), co może prowadzić do przeproszenia ptaków i opuszczenia stanowiska.	1. Nieopuszczenie do dalszego przesuszenia doliny Narwi. 2. Brzozwiadły zakaz spuszczenia wody ze starorzeczy. W miarę możliwości odtworzenie osuszonych starorzeczy (kolewacja przepustów). 3. Na starorzeczach, na których stwierdzono kolonie rybitw brzoziadły zakaz wchodzenia do momentu wyłotu młodych ptaków (min. do 30 VI).	Populacja Siedlisko	Zachowanie liczebności populacji na poziomie 6 - 62 par lęgowych Utrzymanie siedliska na powierzchni 7 ha, utrzymanie powierzchni siedlisk lęgowych i zerowiskowych na obecnym poziomie (U1), z uwzględnieniem naturalnych procesów i warunków hydrologicznych w danym roku			
A031 Bocian biały <i>Ciconia ciconia</i>	Ptaki zasiedlają niemal wszystkie okoliczne wsie, znajdujące się na terenie Osion. Rozmieszczenie jest dość równomierne, 12 par gniazduje na lewobrzeżnej części doliny, pozostałe 15 par po prawej stronie rzeki.	Cinadują zwykle w krajobrazie rolniczym, najczęściej w obrębie zabudowy (na słupach elektrycznych, kominach i dachach budynków - część z nich jest umieszczona na specjalnych platformach). Zerowiska stanowią przede wszystkim tąki i pastwiska w obrębie doliny Narwi.	Populacja bociana białego posiada obecnie dogodne warunki zerowiskowe i lęgowe. Potencjalnymi zagrożeniami mogą być: - utrata stanowisk lęgowych w wyniku zagrożenia konstrukcji budynków (gł. starych stodół), na których znajdują się gniazda, - zmiana struktury środowiska w obrębie doliny Narwi.	1. W przypadkach zagrożenia zniszczeniem gniazda lub konstrukcji, na której się ono znajduje należy wykonać platformę pozwalającą na dalszą egzystencję gniazda. 2. Należy także nie dopuszczać do nadmiernej sukcesji drzew i krzewów na terenie doliny Narwi.	Populacja Siedlisko	Zachowanie liczebności populacji na poziomie min 30 par lęgowych Utrzymanie zerowisk gatunku na powierzchni 3000 ha, utrzymanie siedlisk lęgowych i zerowiskowych na obecnym poziomie (FV), z uwzględnieniem naturalnych procesów.			Należy wykonywać coroczne liczenia zajętych gniazd na terenie Osion. Liczenia należy przeprowadzać pod koniec czerwca lub na początku lipca, kiedy w gniazdach są już duże pisklęta
A154 Dubelt (P) <i>Callinago media</i>	okowisko znajdowało się po lewobrzeżnej części doliny na wysokości miejscowości Krzewo Stare.	Zarządca głównie zależne od rzeźby i naturalne torfowiska niskie. Rzadzkie przesuszone torfowiska i obrzeża zbiorników. Zwykle są to tereny porośnięte trawami i średnią roślinnością. Gniazdo zakład zwykle w szuwarach turzycowych średniej wysokości, często w pobliżu tokowisk.	1. Zmiana stosunków wodnych, która w konsekwencji sprawnia, tj. podmie w niektóre lata (wilgotnych) ptaki mają odpowiednie warunki siedliskowe 2. Sukcesja (zastąpienie) tokowisk. 3. Zaprzestanie koszenia łąk	Niedopuszczenie do prac mogących spowodować dalsze przesuszenie doliny Narwi. Dubelt jest gatunkiem kwalifikującym obszar do dopłaty w ramach pakietu Obszerny zagrożonych gatunków ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarach Natura 2000. Należy zatem promować wólv pakiet, co zapewni regularne koszenie starowisk dubelta i pozwoli na sukcesję na obszarach tokowisk, a sam termin koszenia nie zagrozi ptakom	Populacja Siedlisko	Zachowanie liczebności populacji na poziomie min. 4 tobiejących samców Utrzymanie powierzchni siedlisk lęgowych na obszarze 30 ha, utrzymanie siedlisk lęgowych i zerowisk na obecnym poziomie (U2), z uwzględnieniem naturalnych procesów			Monitoring należy objąć całą dolinę Narwi. W celu określenia wielkości populacji należy przeprowadzić dwie kontrole wyczerpujące, z wykorzystaniem symulacji głosowej. Terminy kontroli: 10-20 maj i 10-20 czerwiec.

<p>A156 Ryeyk (P) <i>Linosa limosa</i></p>	<p>Praki gniezdzą się na obszarze całej doliny Narwi – nieco liczniej w części wschodniej (liczniej w części wschodniej białych jaski i białych).</p>	<p>Zasiadła, podmokłe łąki, wilgotne części łąk oraz brzozy różnorodnych wód, zarówno stojących jak i bieżących.</p>	<p>1. Przesuszenie doliny Narwi oraz zmiana stosunków wodnych w wyniku niekontrolowanego otwierania przepustów i zastawek 2. Dodatkowym zagrożeniem może być zbyt wczesny termin rozpoczęcia koszenia łąk</p>	<p>1. Niedopuszczenie do dalszego przesuszenia doliny, bezwzględny zakaz spuszczenia wody ze starorzeczy 2. Wzajemny elementem poprawy kondycji rybaka może być przejście na system jednokosny, z późnym terminem koszenia (po 1 sierpnia), w ramach pakietu rolno-środowiskowego Ochrona zagrożonych gatunków ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarach Natura 2000. W związku z późnym terminem koszenia, ptaki unikają niebezpieczeństwa związanego ze zbyt wczesnym terminem koszenia, zaś sam termin nie wymusza na rolnikach manipulowania starem wody w celu szybszego dostępu łąki do koszenia.</p>	<p>Populacja c Siedlisko</p>	<p>Zachowanie liczebności populacji na poziomie min 16 par lęgowych. Siedlisko Utrzymanie siedlisk lęgowych na powierzchni 560 ha, utrzymanie siedlisk lęgowych i zerowiskowych na obecnym poziomie (UI), z uwzględnieniem naturalnych procesów.</p>	<p>Kontrolą należy objąć obszar doliny Narwi w granicach Ostoi. Należy wykonać trzy liczenia ptaków w okresie 20 k wicień – 10 czerwca. Termin pierwszego liczenia może być przesunięty (wczesniej lub później) w zależności od warunków panujących wiosną (zasięg wylewu rzeki).</p>
<p>A151 Biedlino (P) <i>Philomachus pugnax</i></p>	<p>Nie stwierdzono lęgów batalionów na obszarze Ostoi. Przelatane ptaki były spotykane na obszarze całej doliny Narwi, liczniej w jej wschodniej części. Ostatnie przelotne ptaki obserwowano na przełomie maja i czerwca. Być może, w niektóre lata może dochodzić do efektywnego prozostawania batalionów na łąki.</p>	<p>Przy czynny wyciołania się batalionów z obszaru Przelatowej Doliny Narwi, wynikają z: - przesuszenia w dolinie, zaprzestania użytkowania łąk w systemie pastwiskowym; - spadku liczebności w obrębie głównej populacji tego gatunku.</p>	<p>1. Niedopuszczenie do dalszego przesuszenia doliny 2. Przywrócenie gospodarki pastwiskowej w dolinie rzeki</p>	<p>Populacja c Populacja r Siedlisko</p>	<p>Zachowanie liczebności populacji migrującej (na przelotach) na poziomie min 5000 osobników Określenie szczegółowego celu po uzupełnieniu wiedzy na temat gatunku w obszarze. Utrzymanie siedlisk zerowiskowych na powierzchni 3000 ha, utrzymanie zerowisk na obecnym poziomie min (UI), z uwzględnieniem naturalnych procesów</p>	<p>Kontrolą należy objąć łąki i pastwiska w strefie zalewowej rzeki. Należy wykonać dwie kontrole dżemie 10 do 20 maj (lokalizacja tokowskiej) oraz od 20 maja do 15 czerwca – poszukiwanie samiec wykazujących zachowanie lęgowe</p>	
<p>A162 Kwiatowódź Trinia lotanias</p>	<p>Starorzecza i zaległobina terenu wypełnione wodą.</p>	<p>Gniazduje na otwartych, podmokłych obszarach porośniętych średnio- wysokości roślinnością zielną, sąsiadującymi z terenami zalanyymi płytką wodą. W Polsce związany jest przede wszystkim z wilgotnymi, zalewowymi łąkami kosiernymi i pastwiskami w dolinach rzek nuzowych, nieliczne zasiedla również łąki na obrzeżach jezior i stawów. Preferuje zalewowe pastwiska w dolinach dużych rzek, z licznymi płytko zalanyymi obniżeniami terenu i dużymi płatami wyższej (15-30 cm w kwiecień) roślinności, przylegającymi do terenów z niską murawą.</p>	<p>1. Wykluczenie przekształceń reżimu hydrologicznego rzeki Narwe. 2. Koryta instrukcji gospodarowania wodą na zbiornikach już istniejących, tak by w dolinie rzeki poniżej jej ujścia utrzymane zostały okresowe zalewy wiosenne 3. Użytkowanie doliny rzecznej zgodnie z dotychczasową ewidencją gruntów 4. Utrzymanie wysokiego poziomu wód gruntowych oraz zalewanie okresowo wypelnionych wodą obniżen i starorzeczy 5. Objęcie obszarów pastwiskowych stanowiących lęgowa gatunku programami rolno-środowiskowymi promującymi ekstensywny system wypasu, przy obsadzie nie przekraczającej 1 DDP/ha, możliwe późnym terminie rozpoczęcia (optimalnie po 20 maja) i wolnym wypasie zwierząt na rozległych kwadratach 6. Objęcie obszarów lęgowych stanowiących lęgowa gatunku programami rolno-środowiskowymi, promującymi ekstensywną gospodarkę łąkarską, z możliwym późnym terminem pierwszego pokosu (nie wczesniej niż 10 czerwca, najlepiej po 1 lipca), niskim poziomem nawożenia,</p>	<p>Populacja</p>	<p>Zachowanie liczebności populacji na poziomie 6 - 45 par lęgowych.</p>	<p>Cerocze liczenie ptaków lęgowych w pierwszej dekadzie maja, na losowych powierzchniach wyznaczonych w oparciu o znane występowanie gatunku.</p>	

A120 Zielonka Porzeczka Narwa	dobrze wyrażona kępkowa struktura roślinności, charakterystyczna dla pastwisk o niskiej obsadzie bydła	5 Niska udatność legów w wyniku wzrostu intensywności ruchu turystycznego na terenach nadleśniczanych. 6 Niska udatność legów spowodowana przez skrzyżowanie (truda, wrona siewa, sroka) i czworonożne drapieżniki (lis, jenot, norka amerykańska i inne listocowate) niszczące legi.	7 Ograniczenie dostępu ludzi do legowisk lipca, w szczególności uniemożliwienie dojazdu samochodów na nadleśnicze łąki i pastwiska (ograniczenie nie powinno dotyczyć przedstawicieli społeczności lokalnych i powinno mu towarzyszyć wskazanie, w miarę potrzeby, alternatywnych miejsc białokowania połączone z oznakowaniem i ulatwieniem dojazdu) 8 Podjęcie działań redukujących liczebności drapieżników naziemnych (lis, jenot, norka amerykańska)	metoda korzenia od środka łąki i rozdrobniona struktura własności gatunku w czasie od 1 kwietnia do 31 lipca.	Siedlisko	Utrzymanie siedlisk legowisk na powierzchni 560 ha, utrzymanie powierzchni siedlisk legowisk i żerowiskowych na obecnym poziomie (U), z uwzględnieniem naturalnych procesów	Kontrolą należy objąć strefę zalewową rzeki Narew. Należy wykonać dwie kontrole (od 15 do 30 maja i od 10 do 20 czerwca). W trakcie liczeń należy wykorzystywać symulację głosową i polczyć samice odzywające się głosem godowym.
	Występuje na eutroficznym płytkim zbiornikach, zarówno naturalnych (starorzeczka), jak również sztucznych (stawy). Omaziaduje najzaciej na pograniczu (w strefie przejściowej) między bujnymi szuwarami a strefą otwartej wody.	Zmiana stosunków wodnych – przesuszenie obszarów doliny Narwi.	Niedopuszczenie do pnia mogących spowodować dalsze przesuszenie doliny Narwi	Populacja	Lemiej konieczność zmiany oceny gatunku w SDF na ocenę D*		

(P) gatunki priorytowe